

Uskiftet bo

Det er svært vanlig at lengstlevende ektefelle, eller samboer, blir sittende i uskiftet bo når partneren går bort. I denne artikkelen vil jeg gjennomgå de viktigste reglene som gjør seg gjeldende overfor et uskiftet bo.

Rett til å sitte i uskiftet bo

I dagens arvelov har ektefeller som den klare hovedregel rett til å sitte i uskiftet bo med alle eiendeler som er i felleseie. Særeiemidler kan tas over uskiftet dersom det er fastsatt i ektepakt eller arvingene samtykker. Disposisjonsretten til lengstlevende over særeiemidler er noe mer begrenset enn for felleseiemidler, det ville imidlertid føre for langt å gå inn på dette i herværende artikkel. Den videre fremstillingen vil derfor avgrenses til å gjelde gjenlevendes disposisjonsrett over uskiftet bo som kun består av felleseiemidler.

Dersom gjenlevende og avdøde var samboere på dødsfallstidspunktet og de har, har hatt eller venter barn sammen har gjenlevende rett til å overta felles bolig med innbo, samt bil og fritidseiendom som har tjent til felles bruk uskiftet. Uskifteretten kan utvides til å gjelde andre eiendeler dersom dette fastsettes i testament, eller arvingene samtykker. Uskifteretten kan kun begrenses ved testament gjenlevende har fått kjennskap om før avdøde gikk bort.

Dersom avdøde hadde særkullsbarn (barn fra tidligere forhold) kreves disses samtykke for å kunne sitte i uskiftet bo, dette gjelder både for samboere og ektefeller.

Skifte av uskiftet bo

Gjenlevende ektefelle kan når som helst kreve at uskifteboet helt eller delvis skal skiftes. Dersom man velger å gjennomføre delvis skifte har imidlertid alle arvingene krav på samsvarende oppgjør. Dersom boet skiftes mens lengstlevende er i live har vedkommende også krav på sin arv etter avdøde.

Gjenlevendes rett til å sitte i uskiftet bo bortfaller dersom vedkommende inngår nytt ekteskap og boet må i så tilfelle skiftes.

En arving kan kun kreve skifte av boet dersom gjenlevende forsømmer sin oppfostringsplikt overfor arvingen eller "fer misleg åt så buet minskar unødig eller blir utsett for vesentleg minking". Den samme rett til å kreve boet skiftet har arvingen dersom gjenlevende inngår nytt samboerskap som varer mer enn to år eller samboerne har, har hatt eller venter barn sammen.

Gjenlevendes disposisjonsrett i live

Den klare hovedregel er at så lenge gjenlevende lever disponerer han eller hun over eier over alt som hører til uskifteboet. Gjenlevende kan imidlertid ikke gi bort fast eiendom, eller gjennomføre såkalt gavesalg av fast eiendom. Gjenlevende kan heller ikke gi gaver som står "i mishøve til formuen i boet". Disse begrensningene oppheves imidlertid dersom arvingene samtykker i disposisjonen.

Hva som innebærer et gavesalg eller hva som er en gave som står i misforhold til formuen i boet beror på skjønnsmessige vurderinger som må gjøres i den enkelte sak. Generelt vil det dels måtte gjøres en matematisk vurdering, dels en konkret vurdering av forholdene i den enkelte sak.

Dersom du som gjenlevende ønsker å disponere over eiendeler på en slik måte at det *kan* komme i konflikt med disse bestemmelsene kan det være en fordel å på forhånd rådføre seg med advokat.

Omstøtelse av ulovlige disposisjoner

Dersom gjenlevende har gått ut over sin disposisjonsrett kan arvingene kreve at disposisjonene omstøtes. For at omstøtelse skal kunne skje kreves imidlertid at mottakeren skjønte eller burde ha skjønnet at ektemaken ikke hadde rett til å gi gaven, altså at mottakeren var i ond tro.

Videre kreves det at arvingen(e) tar ut søksmål for omstøtelse innen et år etter de fikk kjennskap om gaven. Hva gjelder denne fristen kan det være greit å bemerke at fristen ikke løper før arvingen fikk kunnskap *om gaven*. Det er ikke nok at arvingen har kunnskap om at selve overføringen har funnet sted. Arvingen må også ha kunnskap om de omstendigheter som gjør at disposisjonen kan omstøtes.

Gjenlevendes disposisjonsrett ved testament

Gjenlevende kan ved testament kun disponere over den del av boet som skal tilfalle egne arvinger. Det vil normalt sett (ved fullt ut felleseie) si halvparten av uskifteboet. Reglene om livsarvingers pliktdelsarv gjelder imidlertid fullt ut. Dersom lengstlevende har livsarvinger kan vedkommende dermed kun disponere over 1/3 av sin andel av boet ved testament, med andre ord 1/6 av det totale boet.

Gjenlevende kan også testamentere bort bestemte eiendeler som ikke førstavedde særskilt hadde brakt inn i boet. Dette innebærer at gjenlevende fritt kan testamentere eiendeler som var i sameie mellom ektefellene. Testasjonen må imidlertid ikke komme i konflikt med pliktdelsarven. Eiendelens verdi kan følgelig ikke overstige 1/6 av det totale boets verdi.